

“สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องปั้นดินเผาทำเตาอิฐ”

จัดทำโดย

เด็กหญิงเกษศิริรินทร์

สัจสุวรรณ

หัวหน้า

เด็กหญิงวรรณพร

จินดาอินทร์

เด็กหญิงอรพรรณ

แทนสระ

คุณครูที่ปรึกษา

คุณครูวชิราภรณ์ สัตยากุล

โรงเรียนบ้านปากห้วยวังนอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

“ปทุม” ถิ่นภูมิปัญญาแผ่นดินเผา

“ปทุม” ถิ่นภูมิปัญญาแผ่นดินเผา
“พ่อสุวรรณ” เสริมส่งสร้าง ผลงานดี
ก่อเกิดเป็นอาชีพให้ท้องถิ่น
ลูกลูกได้ดูแลพ่อแม่สมใจ
เติบโตเป็นชุมชนที่กล้าแกร่ง
ร่อยไรรัก ต้อนรับกับทุกคน
ครูนักเรียนโรงเรียนบ้านปากห้วยฯ
จะรักษาสืบสานให้นานเนา

ของหมู่เฮา ชาวอุบลฯ เป็นศักดิ์ศรี
ทั้งยังมี “คุณบรร” สานสืบไกล
ใช้ทำกินไม่ต้องร่ำห่างไปไหน
ได้อยู่ใกล้อบอุ่นในครอบครัวตน
ไม่แยกแบ่งสามัคคีมีทุกหน
ที่มาเยี่ยมเยือนท้องถิ่นเรา
ตั้งใจช่วยสานงานแผ่นดินเผา
เป็นของดีถิ่นเรานิรันดร์

นางพรรณพิไล ลิ้มสุวรรณ ผู้ร้อยถ้อยประพันธ์

16 มิถุนายน 2553

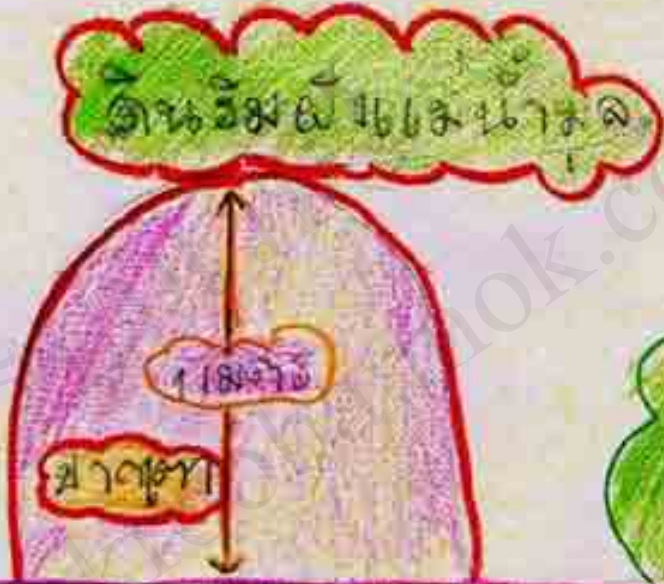
1.เรียนรู้เตาเผาโบราณ ร่องรอย

ภาพด้านหน้า

ระดับพื้นดิน

250 เมตร

16 เมตร

16 เมตร

การพบเจอแล้วคือความรัก

சென்னை

บ้านลุงพล

1 เมตร

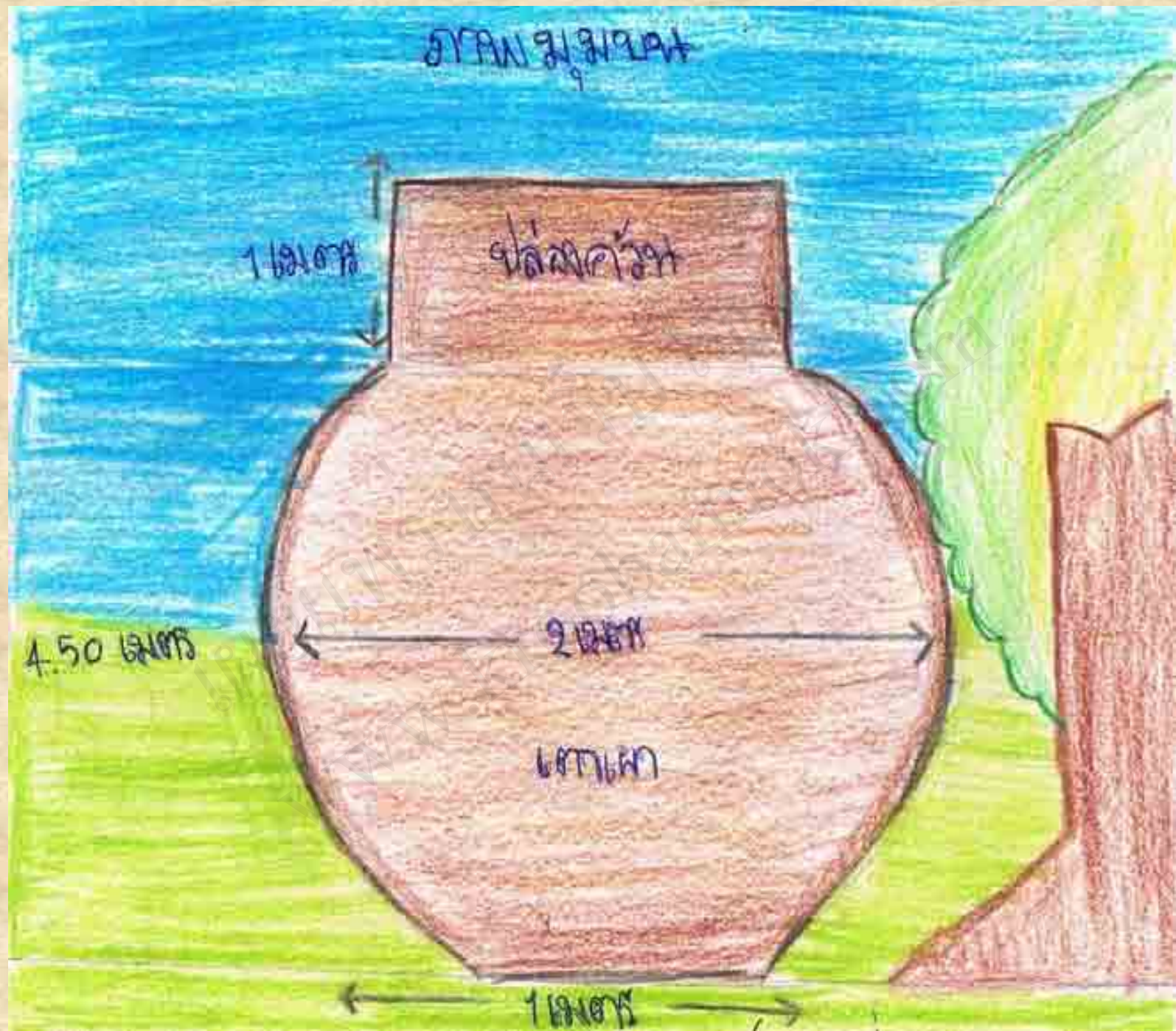
ปลีกล้วย

4.50 เมตร

2 เมตร

6 เมตร

1 เมตร

ร่วมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของบรรพบุรุษกันดีกว่า
ภูมิปัญญาบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

คำขวัญตำบลปทุม

ตำบลปทุมเขตลุ่มแม่น้ำมูล
ประเพณีงานบุญแห่พระเวสฯ
เขตอุทยานวังมัจฉาห้วยวังนอง
แหล่งของดีหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา
วัฒนธรรมเก่าทำเตาอิฐ

ตำบลปทุมมี 12 หมู่บ้าน

มีหมู่ที่ 1 มี หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 9

หมู่ที่ 11 ที่อยู่ติดกับแม่น้ำมูล

และประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา

ปัจจุบันมีอยู่ 50 โรงงาน

สร้างชื่อเสียงที่สุด คือกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา

ឯកសារទី ១ ទំព័រ ១

ក្នុងនាម ការងាររៀនសូត្រ ១២ ១២ ១២

ประวัติของเครื่องปั้นดินเผา

- งานเครื่องปั้นดินเผาเป็นงานที่บรรพบุรุษของเรา ได้ดำเนินมานาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน **60** กว่าปี
- โดยมีประวัติความเป็นมาของเครื่องปั้นดินเผาของชาวตำบลปทุม เริ่มต้นจากนายสุวรรณ พงษ์พีระ ได้ไปทำงานโรงงานดินเผาที่จังหวัด ราชบุรี แล้วย้ายมาอยู่ที่ชุมชนตำบลปทุม เพราะอยู่ติดกับลำน้ำมูล มีดินเหนียวคุณภาพดี และมีป่าอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้เป็นฟืน สำหรับเผาเตาได้เป็นอย่างดี
- ปัจจุบันมีความมั่นคงทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถทำเป็นอาชีพ เลี้ยงตัวเอง พึ่งตนเองได้ และครอบครัว ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเตาเผาที่เหลืออยู่ปัจจุบัน ประมาณ **50** เตา เป็นชุมชนที่เข้มแข็งด้วยพลังสามัคคี

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ต. ปทุม
สิ่งสำคัญในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ที่มีคุณค่า
น่าภาคภูมิใจ และเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในท้องถิ่น
นั้น ๆ ประกอบด้วย

1. สถานที่สำคัญ
2. บุคคลสำคัญ
3. วัตถุสำคัญ

ทั้ง 3 สิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่เราสามารถศึกษาค้นคว้าเพื่อจะได้รู้จักท้องถิ่น
ของเราได้มากขึ้น

1. สถานที่สำคัญได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ตำบลปทุม
รอยเตาเผาโบราณ

2. บุคคลสำคัญ บุคคลสำคัญในอดีตของท้องถิ่นของเรา ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิวัฒนาการของเครื่องปั้นดินเผาปทุมได้แก่

นายสุวรรณ พงษ์พีระ (พ่อ) นายบวร พงษ์พีระ (ลูก)
นางจิตกรณ์ พงษ์พีระ (หลาน) นางสาวพร พงษ์พีระ (หลาน)
เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน เป็นต้น

**3. วัตถุสำคัญ ได้แก่ อิฐเก่า ๆ ร่องรอยประวัติศาสตร์ ร่องรอยเตาเผาโบราณ
ชุมชนการทำมาหากิน การสร้างบ้านใหม่ แปลงเมืองขยายเมืองใหญ่
จนทุกวันนี้ลูกหลานได้สืบทอดอนุรักษ์และร่วมขยายทางการจนถึงปัจจุบัน
อย่างเข้มแข็งยั่งยืนนาน**

2. เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ และขั้นตอนวิธีการปั้นดิน

www.krookanok.com

วัสดุอุปกรณ์การทำเครื่องปั้นดินเผา

1. แท่นปั้น

2. ดินเหนียว

3. แกลบเผา

4. ลวดซี่สายเบรกรถจักรยานยาว 30

ซ.ม.

5. เตาเผา

6. เครื่องมือแต่งลวดลาย

7. ฟองน้ำ

8. ถังรองน้ำขนาด 5 ลิตร 1 ใบ

9. น้ำ 3 ลิตร

10. ไม้บรรทัด

11. ฟีน

12. ปลั๊กไฟฟ้า

13. แก้ว 1 ตัว

14. ผ้ากันเปื้อน

วัสดุอุปกรณ์ในการทำลวดลาย

อุปกรณ์ในการทำลวดลายต้องหาง่าย มีในท้องถิ่นและสะดวกในการใช้ ทำขึ้นใช้เอง ไม่ได้ซื้อ นำวัสดุใกล้ตัวมาขูดขีด ทำลวดลายเน้นการประหยัด เป็นลายง่าย ๆ เช่น มีดปลายแหลม ปลายช้อน ไม้รูปรางต่าง ๆ กีบดำ ท่อพลาสติก รูปทรงต่าง ๆ แล้วการทำลายก็ทำด้วยความคล่องแคล่ว ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการใช้อุปกรณ์ให้เกิดลวดลายต่าง ๆ สวยงามและประหยัด

เรียนรู้ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

เผยแพร่ฟรี
www.kroobannong.com

1. หาแหล่งดินเหนียวที่คุณภาพดี
2. นำมาหมักน้ำไว้ 1 คืน

3. เข้าเครื่องนวดดิน 3 รอบ

4. นำดินที่จะปั้นมาชั่งน้ำหนักให้เท่า ๆ กัน

5. ช้อนมือ เพื่อไล่ฟองอากาศออกจากดิน

6. นำมาขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ตามต้องการ
7. ขึ้นรูปเสร็จแล้ว ตกแต่งชิ้นงานใช้ลวดตัดที่ฐานของงาน
8. ยกไปผึ่งลม 1 สัปดาห์ หรือตามจำนวนที่เตาเผาบรรจุได้

9. บรรจुเข้าเตาเผา

10. อุ่นเตา 2 วัน จุดไฟใส่ฟืนเล็กน้อยเพื่อไล่ความชื้น

11. วันที่ 3 ระยะการขึ้นไฟ เติมฟืนให้มากขึ้นเติมปากเตา

กระถาง อุณหภูมิ ประมาณ 1100 องศาเซลเซียส

ครก อุณหภูมิ ประมาณ 1200 องศาเซลเซียส

12. นับเวลาจากระยะการขึ้นไฟ เมื่อครบ 30 ชั่วโมง

ให้ปิดเตาทิ้งไว้ 4 วัน

13. เปิดเตานำผลิตภัณฑ์ออกมา

3. คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน

เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน

เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีการผลิตจำนวนมากและมีหลายขนาด การทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะปั้นให้มีรูปทรงสวยงามหรือคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่จะใช้สอย ไม่เป็นการตกแต่งลวดลาย แต่มีรูปทรงสวยงามประณีต จัดแต่งผิวให้เรียบร้อย ถ้าจะสลักลายก็เป็นลายง่าย ๆ ไม่มีลายซับซ้อน มีหลายประเภท เช่น โอ่งหลายขนาด อ่างน้ำ ครก ไหปลาร้า เป็นต้น

เครื่องปั้นดินเผาประเภทตกแต่งส่วน

เครื่องปั้นดินเผา ที่ใช้เป็นของตกแต่งส่วนและตู้ปลา ปัจจุบันได้รับความนิยมจากตลาดมากที่สุด รองจากกระถาง นักปั้นมือทองของชุมชนเราได้ประดิษฐ์เป็น อ่างบัวเล็ก อ่างบัวใหญ่ อ่างน้ำล้น หลากหลายชนิด มีขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ โคมไฟ จตุลาย รูปปั้นลอยตัว ช้าง ม้า ไก่ วัว ลิง เสือ ซึ่งปั้นด้วยมือเปล่า (Free hand) ไม่ปั้นเป็นหมูน ราคาอยู่ที่ขนาดเล็ก – ใหญ่ 100 บาท ถึง 1,000 บาท

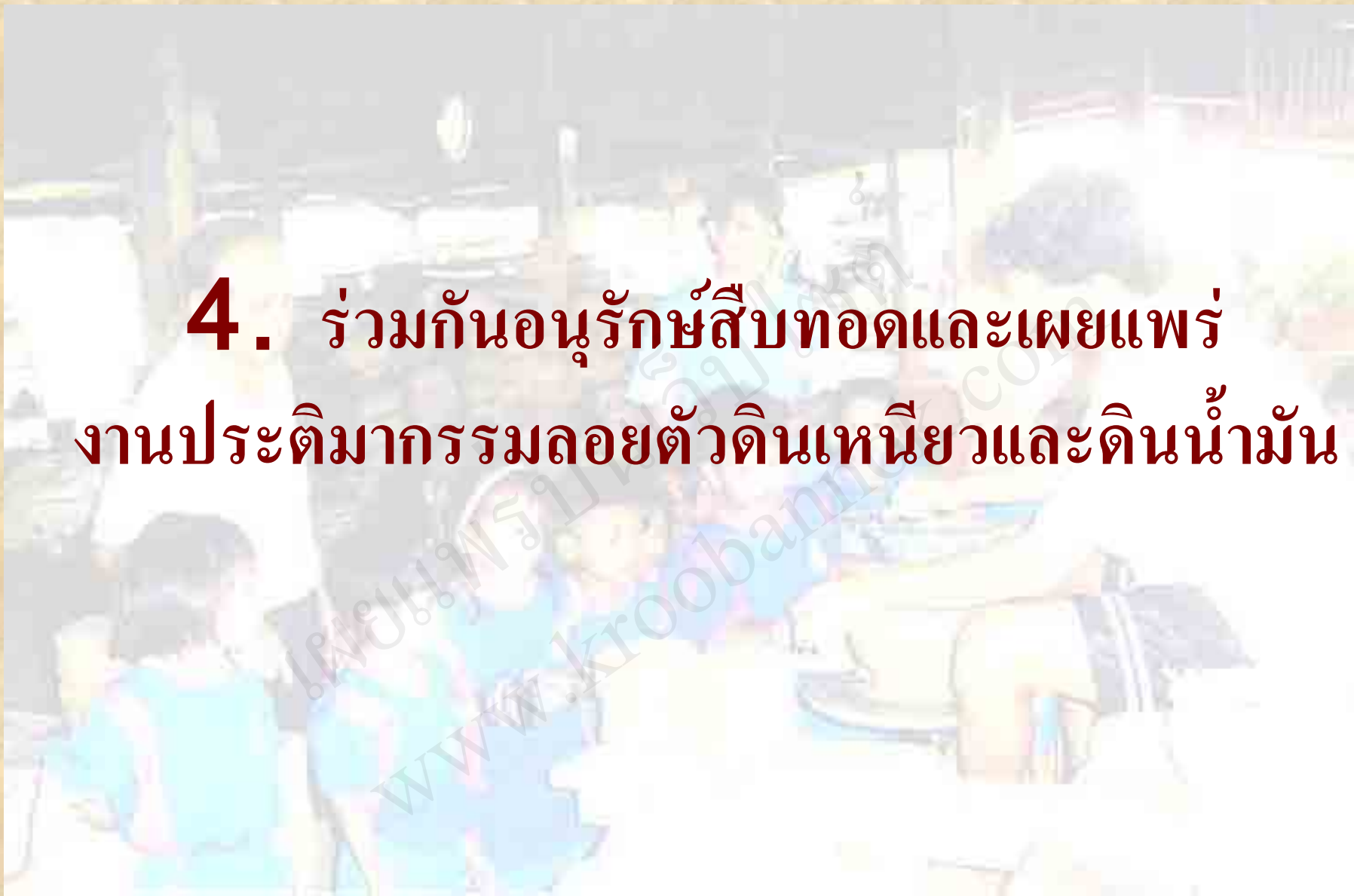
เครื่องปั้นดินเผา ตอบสนองการท่องเที่ยวและ ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP

ตั้งแต่ พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ได้พานักวิจัยจากหลายสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้มา ทำการวิจัย เพื่อการพัฒนา และเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการ ล้มสลายของเครื่องปั้นดินเผา ตำบลปทุม ดังนั้น จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีลานสินค้าชุมชนมากมาย มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว เพื่อซื้อ เครื่องปั้นดินเผามากมาย ทำให้มีชื่อเสียงไปไกล และชุมชนมีรายได้จาก สินค้าและศูนย์ OTOP ตั้งอยู่ที่ริมห้วยชลประทานวัดมงคล โกวิทาราม

เครื่องปั้นดินเผาสร้างคุณธรรมจริยธรรมนำชีวิต

การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นอุตสาหกรรมของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ที่สร้างความมั่นคงให้แก่ผู้ที่ประกอบการ และได้แทรกคติความเชื่อที่มีแนวปฏิบัติของสังคมช่างปั้น เป็นวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจริยธรรม และสังคมได้ดียิ่ง หล่อหลอมอยู่ในวิถีชีวิตของผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาตลอดมา ได้แก่ การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส, การสร้างความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน และ การสร้างจิตสำนึกในการรู้คุณผู้อื่น

4. ร่วมกันอนุรักษ์สืบทอดและเผยแพร่ งานประติมากรรมลอยตัวดินเหนียวและดินน้ำมัน

สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องปั้นดินเผาร่วมงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนครั้งที่ 44
ที่โรงเรียนเบญจมะมหาราช 12 พฤศจิกายน 2551

รางวัลชนะเลิศประติมากรรมลอยตัว ระดับกลุ่มเครือข่าย โรงเรียนปทุมพิทยาคม

“เศรษฐกิจพอเพียง” คุณพ่อบวร พงษ์พีระ วิทยากรภายนอก

เริ่มต้นเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปฐมวัย หน่วยการเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผา ชั้น ป.6

เริ่มต้นเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปฐมวัย หน่วยการเรียนรู้เครื่องปั้นดินเผา ชั้น ป.6

ครูได้รับรางวัลเหรียญทอง การประกวดนวัตกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ระดับประถมศึกษา
เก่ง ดี มีสุขด้วยศิลปะ สพท.อบ.1

5. การสร้างและเผยแพร่ผลงาน

ผลงานวิจัยทางวิชาการ/ตราต่าง ๆ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาตำบลปทุม
นางบัวสอน กลิ่นล้นทม เรื่อง ชุมชนตำบลปทุม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สอ.สันติพจน์ พันธุ์สุวรรณ เรื่อง การพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย เรื่องปั้นเด็กปั้นดิน
เพื่อท้องถิ่นยั่งยืน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้น ป.6

นางสาวจิราภรณ์ สัตยาภูล เรื่อง ลายโอง์ ลายไห ลายไทพื้นบ้าน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้น ป.5

นางทานิยา ศรีเมืองซอง
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน(แนะแนว)
เรื่องปั้นดินให้เป็นเงิน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

นางลดาวัลย์ แสงกล้า
เรื่อง บ้านของใบตาล
ชั้นปฐมวัยปีที่ 2

นางสุปรียา เจริญชัย
เรื่อง ปานนักป็นน้อย กลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

นางมยุรี จันทรแสงสุก
เรื่อง การเขียนลายบนภาชนะดินเผา
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

นางมยุรี จวีร์รักษ์
ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดหนังสือส่งเสริมการอ่าน
เรื่อง “บ้านของใบตอง” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
จาก สพท. อบ.1

เด็กชายเชษฐพงศ์ ศิวะเทเวศร์
เรื่องเครื่องปั้นดินเผาสิ่งของเครื่องใช้ที่เกิดจากภูมิปัญญาในชุมชนของฉัน
โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

นางสาววันรวิ วีรานนท์
โครงการเพิ่มพูนความรู้สู่การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
“กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา”
เพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนฯลฯ

นางสาวเพ็ญศรี กุลบุตร และคณะ
เรื่องกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาปากห้วยวังนอง อุบลราชธานี
วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี

เด็กหญิงฉัตรมณี นามศิริ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เผยแพร่ผลงานการปั้นดินเหนียวรายการรอบภูมิภาค (ช่อง11) เล่า 25 นาที

เผยแพร่ผลงานทางเว็บไซต์
www.kroobannok.com
<http://wachirapornpn.blogspot.com>

ร่วมคิดร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายบวร นามสกุล พงษ์พีระ

อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 381 หมู่ 11 ต.ปทุม อ.เมืองอุบลราชธานี

อาชีพ สมาชิกสภาเทศบาลตำบล

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะต่องานศิลปะของเมืองอุบลในยุคโลกภิวัตน์

อยากให้ชุมชนมีรายได้ดี ตลาดดี มีปัจจัย 4 ทุกครัวเรือน

และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยากให้เยาวชนรักท้องถิ่น

เห็นคุณค่าของดีในท้องถิ่นตน ครอบครัวเติบโต เลี้ยงตนเองได้ หากคนจิตอาสา

ร่วมคิดร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายสมใจ นามสกุล สหสจันทร์

อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 110 หมู่ 1 ต.ปทุม อ.เมืองอุบลราชธานี

อาชีพ เครื่องปั้นดินเผา

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะต่องานศิลปะของเมืองอุบลในยุคโลกภิวัตน์
เครื่องปั้นดินเผา ถ่ายทอดศิลปะ, วัฒนธรรม การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละ

ยุคสมัย

ประโยชน์ใช้สอยในยุคสมัยนั้น ๆ

ร่วมคิดร่วมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ชื่อ นางสาวดี นามสกุล ข่ายทอง
อายุ **52** ปี บ้านเลขที่ **149** หมู่ **6** ต.ปทุม อ.เมืองอุบลราชธานี
อาชีพ รับจ้าง

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะต่องานศิลปะของเมืองอุบลในยุคโลกภิวัตน์
เป็นอาชีพที่ควรส่งเสริมเพื่อลูกหลานสืบทอดกันไปตลอดนานเท่านาน
เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ตั้งแต่ปู่ย่าตา-ยาย

ขอขอบคุณที่ปรึกษาพิเศษ

นายสุวรรณ

บุญจง

ผู้อำนวยการโรงเรียน

นายกฤษวัฒน์

ผาสุข

รองผู้อำนวยการโรงเรียน

นางลดาวัลย์

แสงกล้า

ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน

คณะทีมภาคสนาม

นางสาววชิราภรณ์ สัตยาภูด

นายสุภวัฒน์ นามเจริญ

คณะคุณครูโรงเรียนบ้านปากห้วยวังนองทุกท่าน

นักปราชญ์ชาวบ้าน

นายบวร พงษ์พีระ

นายจิม จักภัย

นายประเสริฐ มณีพันธ์

นางบุหพันธ์ ศักดิ์สร้อย

นางสมคิด โสสมแผ้ว

นายจิตรกร พงษ์พีระ

นางสมหญิง มั่งมี และนักเรียนทุกคนร่วมเรียนรู้

งานพัฒนาวิจัยด้านเครื่องปั้นดินเผา

นายเวช หกพัฒนา และคณะ รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาการดำรงอยู่และการล่มสลายของอาชีพเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน
ปากห้วยวังนอง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2544

นายเวช หกพัฒนาและคณะ

โครงการปั้นเด็กเพื่อท้องถิ่นยั่งยืนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 2546

คณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โครงการออกแบบและ
ทดสอบเตาเผาชีวมวลสำหรับเครื่องปั้นดินเผาและมีประสิทธิภาพสูง, อุบลราชธานี
2548 เตาเผาอุบล 1 นายบวร พงษ์พีระ